

Skulptura u prostoru, i vremenu...

Saša Malbašić

magistar likovne umjetnosti, Banjaluka, BiH/RS, e@mediarterra.com

Rezime: Valorizacija i presjek stanja kod kulturno istorijskih spomen obilježja i slobodnostojećih skulptura u javnom prostoru uopšte na tlu grada Banjaluke.

Ključne riječi: Valorizacija, kulturno-istorijski spomenik, skulptura, javni prostor, spomen obilježje.

Primljen / Received: 22. april 2024. / April 22, 2024

Prihvaćen / Accepted: 29. april 2024. / April 29, 2024

PREDGOVOR

Tokom vještačenja dva različita slučaja skulptura – spomen obilježja u Bihacu imao sam priliku da se sretnem sa jednim isječkom iz BiH stvarnosti a vezano za odnos sredine prema kulturno-istorijskim spomenicima. Nakon tog iskustva pogledao sam u svoje dvorište i u Banjaluci zatekao isti ili gotovo isti tretman spomenika kulture i to se odnosi na sve elemente valorizacije takvih javnih objekata na javnim površinama i njihovog održavanja. Od odabira adekvatnog prostora i njegovog oblikovanja kao pripreme prostora za smještaj spomenika, umjetničkog kvaliteta, kvaliteta materijalizacije ideje, materijala samog, stepena adekvatnog predstavljanja ideje od moralnog do istorijskog aspekta, te samog kvaliteta uobličivosti vizuelne komunikacije tj. vizuelne čitljivosti poruke odnosno nivo vizuelne komunikativnosti objekata.

SKULPTURA U PROSTORU, I VREMENU...

Vajarstvo ili skulptura (lat. *sculpere* - klesati, urezivati) je umetnost oblikovanja trodimenzionalnih oblika (kipova) u materijalima kao što su kamen, mermer, drvo, metal, gлина, staklo, plastika i mnogi drugi. Vajarstvo, kao slikarstvo i arhitekturu ubrajamo u likovnu, ali i u plastičnu ili prostornu umetnost, jer vajar umetnički oblikuje prostor.

Spomenik je umetnički oblikovan objekat, čija je funkcija da javno pripominje neki događaj iz istorije ili neku istorijsku ličnost. Tematski spomenik može biti: groblje, konjanička skulptura, mauzolej, grobnica, obelisk, spomen-kamen, spomen-krst, spomen-ploča, skulptura, stela, slavoluk.

SKULPTURA U VREMENU

Za početak evo ga jedan prilog iz ne tako davne prošlosti koji donekle ilustruje stanje u spomeničkoj kulturi danas u Banjaluci.

SMAIL TIHIĆ - VALORIZACIJA SPOMENIKA KULTURE

“U praksi jugoslovenske službe zaštite spomenika kulture nikad nije iznađeno pouzdano mjerilo za određivanje spomeničke vrijednosti objekata nacionalne kulturne baštine. Uslijed navedenog postoje uočljive razlike u stavovima i kriteriju zavoda za zaštitu kulturno-istorijskih spomenika pojedinih republika, pa čak i unutar stavova zavoda jedne republike. Ta nepodudarnost gledišta uglavnom rezultira iz konkretne situacije u fondu objekata spomeničke vrijednosti, njihovoj zastupljenosti po vrstama i stepena tehničke očuvanosti. U SR Makedoniji, na primjer, gdje je sačuvano na desetine hiljada ikona, i u SR Sloveniji, gdje je taj broj kudikamo manji, kriteriji organa zaštite neće, niti mogu biti isti, čak ni približno jednaki.

U prvom slučaju pažnja organa službe zaštite okrenuta je na brigu o čuvanju i prezentaciji određenog kvantuma kvalitetno najvrednijih i po vremenu nastanka najstarijih ikona. Selekcija, dakle, u pogledu kvaliteta biće strožija a stav službe zaštite u odnosu na predmete od manje kulturno-istorijske i umjetničke vrijednosti i značaja liberalniji. Takvi objekti mogu, u izvjesnom opsegu, biti i predmet trgovine i eksporta, ili prelijevanja u fondove drugih republika. Obratno, u slučaju Slovenije, kriterijum će biti mnogo širi, tako da će brigom organa zaštite ove Republike biti obuhvaćena mnoga djela koja uopšte nisu predmet pažnje službe zaštite spomenika kulture SR Makedonije. To je sasvim razumljivo. Jer u zemlji s dugom i bogatom tradicijom ikonopisne djelatnosti ikone iz 13. i 14. st. nisu nikakva rijetkost dok su one iz 15. i 16. vijeka veoma česta pojava. Nasuprot tome u Sloveniji i ikone iz 15. i 16. st. predstavljaju pravu rijetkost dok onih iz ranija dva stoljeća uopšte nema. I razumljivi nam onda postaju stavovi i jednih i drugih organa zaštite nacionalnog kulturnog nasljeđa kada ključ za svoje oficijelne stavove nalaze u slici zateče-

nog brojnog stanja objekata spomeničke vrijednosti. Ovakav stav čini nam se potpuno opravdanim jer je normalno pretpostavljati da kriterij organa službe zaštite u odnosu na čuvanje pojedinih vrsta spomenika kulture treba da bude strožiji u svim slučajevima kada se radi o slabijoj brojčanoj zastupljenosti bilo koje vrste spomenika. Ali, za razliku na tu objektivnu razložnost, u postojećoj praksi službe zaštite spomenika kulture u SFRJ postoje primjetne razlike u kriterijumu zaštite čak i u uslovima kada se radi o približno podjednakom fondu pojedinih vrsta spomenika. Najočiglednije se one zapažaju u odnosu na zaštitu spomenika narodne revolucije. Na primjer, kuće narodnih heroja, koje manje-više imaju istu vrijednost, bile su u prvim poslijeratnim godinama predmet generalne zaštite u SFRJ tako da su u nekim republikama (u Srbiji, npr.) štice skoro bez izuzetaka, dok se u drugim štite samo najznačajniji predstavnici i prvenstveno oni objekti za koje su vezani još neki značajniji događaji (bilo da su u njima održana važnija vojno-politička savjetovanja, ili su, pak, služile kao sjedište štabova krupnijih vojnih jedinica, i sl.). Preostali objekti ove vrste se ne zaštićavaju već se samo obilježavaju spomenpločama. Ili, jedan drugi primjer. U SR Sloveniji predmet zaštite su i izvjesni objekti koje je neprijatelj gradio i njima se služio (bunker, utvrđenja, i sl.). U drugim republičkim područjima oni nisu predmet pažnje konzervatora i nezaštićeni su. Stav organa zaštite SR Slovenije nama je bliži, čini se logičnim i zbog tog prihvatljivijim. Jer, kako inače da se budućim generacijama prikaže prava slika žestine i opsega narodnooslobodilačke borbe ako je ne sagledamo sa svih strana, i u tom kontekstu ne prikažemo i one moćne objekte koje je neprijatelj gradio i uporno ih branio, a koje je trebalo osvojiti, ne bez velikih žrtava, herojskih napora i ljudskih odricanja. Čitav niz takvih razlika lako se da uočiti ali ih nije potrebno posebno isticati.

I kao god što postoje tako relativna mjerila u odnosu na zaštitu spomenika po vrstama, primjetne su, također, diferencije u gledištima na spomenike prema vremenu njihovog nastanka. Činjenica je, na primjer, da organi službe zaštite spomenika kulture u SR Bosni i Hercegovini nisu do danas uopšte obraćali pažnju na objekte nastale u periodu austrougarske okupacije BiH (1878—1918) i u međuratno doba (1918—1941). Dok su djela našeg vremena (1945 do danas) isključena iz bilo kakvih razmatranja. U drugim republikama nije takav slučaj. Poznata nam je, na primjer, skrb i briga koju je u prvim godinama svoga rada poklonio Zavod za zaštitu spomenika kulture SR Srbije zaštititi i prikupljanju djela suvremenih srpskih slikara i vajara nastalih u periodu između dva rata (Sava Šumanović, Jovan Bijelić, Petar Dobrović, Zora Petrović, i dr.) i onih koji su im neposredno predhodili (Nadežda Petrović, Kosta Milićević, M. Milovanović...). Stepen pažnje koji su obratili zavodi Hrvatske i Slovenije zaštititi spomenika nastalih u ovim razdobljima je, također, veoma uočljiv, međutim dobro pripremljen i pokazao je vidljive rezultate u praksi. S druge strane, u Bosni i Hercegovini nisu zaštićeni čak ni najreprezentativ-

niji primjerci monumentalne arhitekture austrougarskog perioda, kakva je, na primjer, nadaleko poznata Gradska vijećnica u Sarajevu, ili, recimo, pseudogotička katedrala u ovom mjestu. Da ne govorimo o nizu drugih poznatih javnih zgrada i stambenih objekata koji pokazuju zanimljiva i vrijedna arhitektonska i građevna rješenja. Nema sumnje da ovakva praksa predstavlja ozbiljnu prazninu i nedostatak u radu organa službe zaštite ove republike, koju, uprkos objektivnih poteškoća u pogledu stručnih kadrova kojima raspolažu ove institucije, treba što prije otkloniti pa prići preispitivanju i korekciji dosadašnjih kriterija uma sa svrhom uspostavljanja i proširenja zaštite na objekte spomeničkih vrijednosti svih kulturno-istorijskih perioda, od paleolita do našeg vremena. Ovo naravno u skladu i duhu principa koje, u svakom konkretnom slučaju, budu nalagali estetski, istorijski i moralni kriterijum.

Mada to nije nigdje ozvaničeno ni teoretski obrazloženo, može se, i s najvećom sigurnošću, tvrditi da se izbor spomenika i njihova valorizacija za potrebe službe zaštite vrši na osnovu moralnog, estetskog i istorijskog kriterijuma. Način na koji se oni primjenjuju ne donosi sudove koji mogu ostati neizmijenjeni za duži vremenski period. Otud česta njihova nesigurnost, i relativna vrijednost. Jer, ono što je danas rečeno kao istina o predmetu, sutra može biti negirano i odbačeno. Apsolutnih istina gotovo nema, posebno u slučaju kada je object razmatran samo na osnovu jednog od ovih kriterija. Iznimku predstavljaju spomenici čija je vrijednost iz sva tri ili bar dva aspekta nesumnjiva. U tim i takvim slučajevima, smatra se, spomenička vrijednost objekta je van diskusije jer zadovoljava i zahtjeve istoričara, a jednako tako i estetičara, arhitekata i istoričara čiji sudovi se najčešće čuju i usvajaju kao meritorni za pitanja iz ove oblasti. Ta »apsolutna istina«, po prirodi stvari teško podložna egzaktnom provjeravanju, ostaje u važnosti neograničeno vrijeme, čak za čitav život spomenika, iako su mnoge stvari ostale nerazjašnjene. Takve nejasnoće ostaće i dalje na snazi i pojavljivaće se i u budućnosti jer ih nužno ne možemo izbjeći. To je shvatljivo s obzirom na životnu istinu da je relativnost naših sudova u procjeni predmeta i objekata ove vrste neizbježna kao akt subjekta sa ovakvim ili onakvim senzibilitetom, simpatijama i afinitetom, iskustvom i stepenom lične kulture svakog od članova stručnog žirija pozvanih za procjenu spomeničkih data na objektima materijalne kulture. Istorijski kriterijum prevashodno vodi računa o vremenu nastanka objekta i, na bazi brojčane zastupljenosti pojedinih vrsta, vrši selekciju i predlaže mjere pravne zaštite. Jedno je ipak sigurno. Što je objekat nastao ranije njegov značaj je tim prije određen i sve manje je predmet diskusija. Konsekventno tome postaje razumljivo da će svaki predmet iz epohe kamenog doba uživati status spomenika kulture, čak u slučaju kada ne bude imao ništa umjetničkog u sebi. Kako odatle odmičemo stepen pažnje postepeno slabi, da bi za spomenike austrougarskog perioda i kasnijeg vremena i sasvim nestao, pa se obično kaže »za njih ima vremena«. Zaboravlja se, pritom, da je

sve ono što je stvoreno u jednoj epohi više neponovljivo i da jednako nestaje kao i sve drugo što živi i umire. Štaviše, u izvjesnim slučajevima, što prije svega ovisi o karakteru spomenika i materijalu iz koga je sačinjen, često su, upravo zbog te nepažnje, i mjesta na kome se nalaze, objekti mlađih epoha daleko ugroženiji i brže nestaju, dok oni najstariji, zbog svog smještaja (pod dubokim slojevima zemlje, i kao takvi nevidljivi za radoznalog čovjeka našeg vremena) građeni od tvrdog materijala (kamen) žive u mnogo većoj sigurnosti. I upravo uslijed jednostranosti u prilazu ovom problemu često imamo paradoksalnu situaciju da pred našim očima iščezavaju spomenici bližih epoha zbog gore navedenog našeg odnosa prema njima i sporosti akcije zaštićavanja. Ovakav tok stvari predstavlja, nesumnjivo, ozbiljan propust u praksi rada domaće konzervatorske službe. Estetski kriterijum, koji na neki način uključuje u sebi i onaj estetski i moralni, gotovo da teče po istoj liniji kao i prvi. U izvjesnom smislu čak ga nadopunjava, pravilnije, on mu je i podređen. Jer kako inače da se objasni činjenica da kod nas još ni do danas nije zaštićena niti jedna građevina, slika ili skulptura nastala od 1878. godine do danas? Očito, dakle, da u shvatanjima konzervatora ovaj kriterijum kao samostalna kategorija i ne postoji i da je on samo nužan pratilac istorijske vrijednosti objekata pa se primjenjuje samo na one predmete koji su ponikli u ranijim kulturno-istorijskim epohama. Moralni kriterijum se razlikuje od oba prethodna. Njega ne interesuje vrijeme nastanka, niti likovno estetske i arhitektonske vrijednosti spomenika, on je okrenut ispitivanju spleta okolnosti koje su uvjetovale postanak stvari i predmeta ili koje su vezane za njihovo postojanje i društvenu funkciju. Dakle, momenat nastanka i funkcija objekta postaju bazični elementi ovog kriterijuma. On je određen duhom našeg vremena, natopljen savremenim našim gledanjem na život, na istoriju. Okrenut je, prema tome, visokom vrednovanju događaja progresivnog društvenog smjera, ličnosti i djela koje ocjenjujemo kao napredne. Prioritet dajemo našem vremenu i događajima koje pamtimo. Oni, su, dakle, obilježeni socijalnim tendencijama, progresivnim hodom čovječanstva i ljudskom humanitarnošću. Pomicanje prema ranijim epohama je nesigurno i stoji u uslovnoj vezi s našom informisanosti o događajima minulih stoljeća, njihovoj kritičkoj ocjeni i valorizaciji. Čini se čak kao nepisano pravilo da on stoji u obrnutom položaju u odnosu na istorijski kriterijum, bar što se tiče vremenskih relacija. I na kraju, mislimo da ćemo postupiti ispravno ako se složimo u mišljenju da je veoma teško i u osnovi je nepravilno posmatrati objekte, materijalne kulture i iznalaziti u njima spomeničke vrijednosti ako u sebi unaprijed nosimo neki predodređeni stav o značajnim ili veoma značajnim. Za razliku od službe zaštite, turizam je bio dosada zainteresovan za spomenike pretežno iz komercijalnih pobuda, a ne za njihovu eksploataciju kao objekata dragocjenih za nauku i umjetnost i kao elemenata obrazovanja u oblasti kulture. Upravo zbog toga, valorizacija spomenika kao turističkih vrijednosti nosi drugačija obilježja u odnosu

na načela kojima se rukovodi konzervatorska praksa. Korišćenje spomenika kulture u turizmu odvija se u dva pravca: a) za potrebe trgovine, ugostiteljstva i drugih uslužnih djelatnosti neposredno uključenih u turističku privredu, i b) u svrhe prezentacije njihovih istorijsko-umjetničkih i estetskih vrijednosti, ali ne kao faktora odgoja, već više sa željom stvaranja romantičnih asocijacija u raspoloženju naših gostiju i udovoljavanja njihovoj radoznalosti — sve na liniji što dužeg njihovog zadržavanja u našoj sredini. Kako smo već naveli, i u jednom i drugom slučaju pobude su čisto praktične, komercijalne prirode. Takva zainteresovanost turističke službe nužno je povlačila drugačije vrednovanje spomenika u odnosu na shvatanja konzervatora. Služba zaštite zainteresovana je za svaki objekat materijalne kulture ako je u posjedu odgovarajućih kulturno-istorijskih i umjetničkih kvaliteta, bez obzira na mjesto gdje se on nalazi i mogućnosti komuniciranja s njim. Turistička služba polazi, također, od realnih vrijednosti objekta u spomeničkom smislu riječi ali obraća i najozbiljnije kulturno-istorijskim epohama, a tako i važnim i bezvažnim spomenicima. Takav naš stav odvešće nas nesumnjivo na put diskriminacije i društveno nekorisne aktivnosti. Jer svaki sačuvani predmet materijalne kulture na određeni način je svjedok života svog vremena i ukusa ljudi koji su živjeli u toj epohi, pouzdan informator njihovih potreba i mogućnosti, siguran pokazatelj za korisna upoređivanja i zaključke o toj epohi u mnogim oblastima ljudskog življenja. Zato ih je potrebno čuvati, sistematski proučavati i u adekvatnoj formi prezentirati javnosti. A to je veoma složen proces koji povlači sobom niz uslovnih elemenata koje je nemoguće shvatiti bez prethodnog veoma ozbiljnog proučavanja. Upravo zbog toga nemoguće je zauzimati jedan čvrst i siguran stav ako unaprijed budemo išli linijom generaliziranja i opštosti, bez, dakle, ulaženja u specifične naše prilike, i u osvrtu na brojnu zastupljenost pojedinih vrsta spomenika. Garancija uspjeha je u kompleksnom i svestranom proučavanju svakog pojedinog predmeta materijalne kulture svih epoha i kulturno-obrazovnom značaju kojega on može imati u sistemu vaspitanja našeg vremena. Poći, dakle, od predmeta do predmeta sa željom ocjene njegove stvarne vrijednosti iz aspekta sva tri pomenuta kriterijuma.”

Uzimajući u obzir tradicionalno nizak nivo osvještene sredine po ovom pitanju, nedostatak velikih vajara u našoj sredini pa i vidljivo neučestvovanje struke prilikom donošenja odluka o izvođenju radova na izgradnji spomenika i javnih skulptura a vezano za adekvatna urbanistička rješenja i valorizaciju od idejnih rješenja do realizovanih i postavljenih spomenika pokušaću da napravim kratak presjek situacije sa kulturno-istorijskim spomenicima i javnom skulpturom u Banjaluci danas.

Kriterijumi od moralnog, estetskog (od osnovne senzacije do slobodne fuzije razumijevanja i mašte) do istorijskog su okviri unutar kojih se vrši procjena kvaliteta spomenika i skulptura. Što se tiče empirijskih estetskih istraživanja okoline, fini fizički, mentalni i bihevioralni odgovori uzro-

kovani skrivenim estetskim faktorima u okolini ili objektu su takozvani estetski odgovor, koji je jedan od odgovora u interakciji sa svim vrstama okolišnih znakova. Okruženje pruža veliku raznolikost vrsta znakova; ljudska reakcija na ove znakove fizički, mentalno ili bihevioralno kroz vraćanje dobrih osjećanja naziva se estetski odgovor ili preferencija. Istraživanja formalne estetike imaju za cilj specifično fizičko obilježje okoline, drugim riječima, fokusiraju se u potpunosti na formu ili strukturu objekata kako bi istražili odnos između estetskog iskustva i forme ili strukture.

SKULPTURA U PROSTORU

- Spomenik Velikom županu Stefanu Nemanji ispred gradskog muzeja.

Pitanja: Nedostatak informacija o ličnosti i istorijskoj ulozi kao i tituli velikog župana, potpis autora u istoj ravni sa imenom velikog župana, informacije se nisu mnogo udanjile od natpisa na spomenicima privatnog karaktera koji se nalaze na grobljima gdje se pored imena i prezimena nalazi još i godina rođenja i smrti pokojnika, neusklađenost proporcija postamenta, neergonomskog podnožja za sjedenje i samog spomenika, neprikladno korištenje materijala postamenta i skulpture koji konkurišu jedan drugome, upitan umjetnički i estetski kvalitet izrade same skulpture koji se ogleda kroz nizak kvalitet tretiranja površinske teksture materijala i nedosljednost završne obrade posebno vidljivo u različitosti obrade osnovne skulpture i umetnutog mača koji nisu iz iste priče, Nedostatak poznavanja anatomije upadljivo vidljiv kod nevjeshog modelovanja šaka, anatomija same figure takođe bez proporcija gdje donji dio tijela izgleda kao da je skraćen ili bar do gležnja stoji u vodi tj. površini postamenta spomenika, nabori na tkanini neprirodno padaju,...

Spomenik uopšteno nema osobinu da privuče posmatrača već prije da ga odbije svojim neproporcionalnim i za sjedenje neprikladnim postamentom, ne izaziva divljenje kod posmatrača a naročito nakod detaljnije opservacije,

ne daje ni osnovne informacije o ličnosti kojoj je spomenik posvećen a sam način izrade i umjetnička vrijednost spomenika ne iskazuju vjerodostojno poštovanje jednog naroda prema liku i djelu velikog župana Stefana Nemanje, održavanje spomenika i njegovog okruženja ne postoje.

- Spomenik Branku Ćopiću (pisцу) pred ulazom u Gradsku Biblioteku

Pitanja: Kod oba prethodno navedena spomenika stječe se utisak da kvalitet umjetničkog i zanatskog rada ne prelazi kvalitet nadgrobnih spomenika na gradskim grobljima, prvi utisak koji ostavlja spomenik Našem Brančilu je jad. Branko izgleda kao da je pokisao, zgužvan, skupio se u sebe, iskrivljenost figure na lijevu stranu dodatno pjačava taj utisak a na to sve oštećenja površinske teksture materijala i očigledno neodržavanje spomenika stvara osjećaj žaljenja umjesto slavljenja jednog od najvećih autentičnih stvaraoca naroda ovog kraja.

- Bista Nikole Tesle na ulazu u studentski dom.

Pitanja:Kao prvo, da na postamentu ne piše, doduše neuočljivo sivim slovima na sivoj podlozi - Nikola Tesla, ja u ovoj bisti ne bih bio sposoban da ga prepoznam. Umjetničke slobode izražavanja i lucidne simbolike bar u karakteru

Saša Malbašić

Skulptura u prostoru, i vremenu...

Sculpture in space, and time...

lika Nikole Tesle nema. Umjetnički i estetski kvalitet prati tradiciju kvaliteta prethodna dva spomenika.

- Skulpture ispred zgrade vlade i zgrade rtrs-a

Ove dvije skulpture svojom poetikom i likovnim elementima iako nose duh jednog prošlog vremena koloristički i materijalom se uklapaju moderni ambijent plavih staklenih građevina i u prostor unose nešto ritma i dinamike. Zanimljiv je i taj susret dvije filozofije. Unutrašnja topla grandioznost i poetika poleta, pregalaštva i optimizma upakovana u ljudske mjere veličina u susretu sa hladnom i racionalnom banalnom grandioznošću forme asocira na sliku S. Dalija – iskušenje sv. Antonija.

Svakako jedan reprezentativan primjer izuzetno uspješnih rješenja javne skulpture sa vrlo jasnom i čitljivom simbolikom i upečatljivim umjetničkim i zanatskim kvalitetom. Visok nivo kvaliteta inače prati i cio objekat sadašnje zgrade predsjednika i kod preostalih bareljefa na fasadi zgrade a i kod arhitektonskog rješenja u cjelini.

Još jedan spomenik za uzor i na ponos grada Banjaluke koji se nalazi u parku Petar Kočić. Proporcije, postament, karakter i simbolika skulpture, materijali i kvalitet izvođenja, vrhunski umjetnički izražaj, sve je na svom mjestu.

Sama ideja da se kroz simboliku "Drvo Užasa" predstavi spomen na Jasenovačke žrtve je dobar, ali nedostaje jasnija informacija za one koji nisu upućeni u temu te sam izbor materijala koji iako je danas popularan u modernoj arhitekturi i skulpturi, zbog asocijacije na folije u koje se umataju čokolade osim sjajnog estetskog efekta mislim da se simbolički udaljava od teme koju treba da predstavlja.

Skulptura – vodoskok u fontani ispred Skupštine RS koja je obnovljena i stavljena u funkciju posjeduje sve umjetničke i zanatske kvalitete kao i kulturno – istorijsku

vrijednost koju vjerodostojno bilježi svojim likovnim elementima karakterističnim za taj istorijski period.

Fontana i skulptura teniske lopte uzevši u obzir njihovu namjenu su sasvim korektno realizovane.

Za ovaj spomenik poznatog Banjalučkog vajara koji se nalazi na dominantnoj poziciji prostora ispred ulaza u Muzej savremene umjetnosti i "krasi" ambijent kulturno – umjetničkih zbivanja grada ni moje kolege iz akademskog i umjetničkog kruga kao ni moja malenkost nemamo komentar. Da li mu je mjesto u društvu spomenika 12 beba i centralnog spomen obilježja palim borcima. Eros i tanatos jedan do drugoga?

Kod ovog spomenika umjetnička vrijednost kao i sama zanatska izrada su savim zadovoljavajući jedino je upitna adekvatnost mjesta gdje je postavljen.

Da su se ova skulptura i spomenik žrtvama jasenovca zamjenili za materijal kojim su izrađeni vizuelni identitet u oba slučaja bi bio mnogo adekvatnije prilagođen temi kojoj su posvećeni. Naime, tenis kao bijeli sport, uz koji se simbolički vežu ideje svjetlosti, brzine itd. bi bilo logično povezati sa materijalom kakav je rostfraj dok boja korodiranog metala koja se opet lako simbolički veže za zgrušanu krv bi neuporedivo bolje pristajala spomeniku ispred parlamenta.

Bareljef koji je postavljen na fasadu robne kuće Boska posvećen sjećanju na razorni zemljotres 70-ih godina prošlog vijeka posjeduje adekvatan narativ, kvalitet je zadovoljavajući ali okruženje istog svojom dominantnom vizuelnom konkurentnošću ga u velikoj mjeri neutrališe.

I za kraj malo neizbježnog kiča nije na odmet.

ZAKLJUČAK

Ova studija je usmjerena na procjenu kvaliteta i adekvatnosti odnosno opravdanosti vizelnog identiteta slobodnih skulptura i kulturno istorijskih spomenika u vi-

zuelnoj komunikaciji u javnim prostorima koji se nalaze na području grada Banjaluke. Primjetan je u velikoj mjeri kontinuitet niske svijesti o značaju skulptura i kulturno istorijskih spomenika za našu prošlost, sadašnjost kao i budućnost koja je posebno izražena u posljednjih par decenija. Vidljiv nedostatak učešća struke kod odabira idejnih rješenja i urbanističkih rješenja kod odabira pozicija za postavljanje spomenika kao i kvaliteta i vrste materijala kod postamenata i objekata, te kod nekih primjera nedostatak adekvatnih informacija o spomeniku ili temi i ideji koju spomenik predstavlja. Uočene nepravilnosti ili nedostaci umnogome utiču na kvalitet vizuelne komunikacije sa posmatračima te stvaraju ditorzije iščitavanju poruka koje emaniraju u vremenu i prostoru.

LITERATURA

Smail Tihić - Valorizacija Spomenika Kulture , 1965 Naše starine : godišnjak Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti pages 13-17 volume 10

Spomenik - Wikipedia

Slulptura – Wikipedia

Goran Latinović, istoričar - Spomenik nepotpunog sadržaja, "Glas Srpske" 12.10.2023

Sculpture in space, and time...

Saša Malbašić

Summary: Valorization and cross-section of the state of cultural and historical memorials and free-standing sculptures in public space in general on the land of the city of Banja Luka.

Keywords: Valorization, cultural and historical monument, sculpture, public space, memorial.